

Fırat Aydınkaya: Soykırıma 13 yıl kala Kürdistan Gazetesi (1898-1902)

Posted on 19/10/2015

Kürdistan gazetesi 1794 yılında neşredilen ilk Ermeni gazetesinden tam yüz dört yıl sonra 1898 yılında yayın hayatına başladı. Hindistan'da neşredilen ilk Ermeni gazetesi "Aztarar"la" kader ortaklığı halinde ilk Kürt gazetesinin de ülkesinin dışında çıkmak zorunda kalması tarihin bir cilvesi. Gazete, müstakil bir yayın politikası izlese de makro politik alanlarda bilhassa da imparatorluğun kurtarılması frekansında Osmanlı milliyetçiliği geleneğine bağlıydı. Gazete 31 sayı çıkarken tam 16 sayıyı Kürt Ermeni ilişkilerine ayırması dönem itibariyle hayati önemde.

İçimizdeki "Fille"ler

İlk sayının editörya yazısının hedefinde Ruslar vardı. Daha ilk sayıda Rusların düşman olarak kodlanması 19. yy.da her on beş yılda bir Ruslarla savaşmak zorunda kalan Kürtler için şaşırtıcı değildi elbette. Yazıda geçen "fille" sözcüğünü Kürtler, genelde bütün Hristiyanlar özelde komşuları Ermeniler için kullanmaktaydı. Şu halde Kürdistan daha ilk sayısında moskofun, içimizdeki bozguncu Ermeniler yardımıyla Kürdistan'ı istila edeceğini ve Müslüman Kürtleri zorla Hristiyanlaştıracağını/ermenileştireceğini enforme ediyordu. "Fille" sözcüğü ile Hristiyan yayılcılığının içimizdeki temsilcisi veya keşif kolu olarak Ermenilerin bir tehdit unsuru olarak daha ilk sayıda karşımıza çıkması pogromlardan soykırıma giden yolda hayli öğretici. 3. sayıda gazete, ilk defa doğrudan Kürt-Ermeni ilişkilerini kalem konusu yapmaktaydı. Gazetenin pogrom sürecindeki Kürt-Ermeni ilişkilerini tanımlama babında "tekilhev" kelimesini kullanması dikkat çekici. Zira bu sözcük "karmaşa/kargaşa" olarak Türkçeye çevrilse de bundan yazarın murat ettiği şey muhtemelen

ermeni silahlı aktivizmi ile Hamidiye Kürtlerinin şiddetini eşitleyip ikisine açık bir mesafe koyma ihtiyacıydı. Gazetenin 6.sayıdan itibaren yeni mümessili A.Rahman Bedirhan, yedinci sayıda Kürt- Ermeni sorununa ilk elden bir yazıyla atak verecekti. Yazı, Kürtler ile Fille'lerin iktisadi, sosyal kıyaslamasıyla başlar. A.rahman Bedirhan Kürtlerin rasyonalite ve yeteneklerini kullanmadıkları için ekonomik olarak "fille"lerden geride kaldığını, bunun bir kader değil düzeltilmesi gereken bir hal olduğuna değinmesi dikkat çekici. Fakat buradaki karşılaştırmada rekabet tonunun ırkçılığı hatırlatan pejoratif söyleme kapı açması hayli düşündürücü. Zira bu yazıda etnik ve dini "klişeleştirme"nin yanına sınıfsal "klişeleştirme"nin de altının çizilmesi yazınsal bağlamda tamamen yeni bir durum. İktisadi bakımdan "fille"lerle Kürtler arasında kıyas yapan yazar, ülkelerini geride bırakıp gurbet ellerde çalışan Kürtlerin zanaat sahibi olmadığı için "fille"lerin işçisi haline gelmesine hayıflanır. Fille'lerin Kürtlere patron sıfatıyla emir vermesini sorun olarak görüp, eşitsiz bir ırk hiyerarşinin içinden konuşması hayli manidar. Bu itirazın sosyalizmden mülhem sınıfsal bir itiraz olmadığını, ırkçılık tonlarında gezinen sosyal darwinist bir muhtevaya karşılık gelen ve güçsüz halka haddini bildirme niyetinde hard bir aşağılama diskuru olduğu ortada. Zaten Kürtlerin fille'lerden nüfus olarak fazla olduğu halde emir alan durumuna düşmesine içerlemesi de tam da bu yüzden. İktisadi ve yönetsel kontekstte Ermenilerin, geleneksel hiyerarşinin tersine üst bir konuma gelmeleri Kürtler arasında 1880'lerden itibaren genel olarak hoş karşılanmaz. Bu tarihten itibaren görülen dinsel ve etnik klişeleştirmeyle bağlantılı olarak Ermeniler sınıfsal olarak da "hak edilmemiş bir zenginliğe avantadan sahip olmuş malik" klişeleştirilmesiyle hedefe konulmaya başlanacaktır. Bu duygunun Kürt mirliklerinin tasfiye edilmesi ile başlayan Tanzimat eşitçiliği ile devam eden ve nihayet Berlin antlaşmasında Ermenilere karşı Kürtlerin dizginlenmesi gereken aşırılık unsuru olarak resmedilmesi ile final yapan psiko-politik süreçten türetilen ırkçı bir "huyulanma" olduğu tartışma götürmez. Averyanov, yüzyılın ortalarındaki Kürt-Ermeni ilişkilerini anlatırken kendilerine işbirliği vaat eden Kürtlerin bu işbirliğine karşılık neredeyse tek şartının bir Ermeninin, kendilerini yönetmemesi konusundaki ısrarı olduğunu not eder. Averyanov'la diyalogtaki Kürtler "kendilerine emir verecek bir Rus amire çoktan razıdır. Hatta bir Tatar amire de razı; yeter ki ermeni olmasın". Ermenilerin iktisadi ve idari amir

olma ihtimali pogromlar sırasında bölgeye bir CEO edasıyla giden Sadettin Paşa ile Van Kürtlerinin diyaloglarına da yansır. Bu huylanmanın bir benzeri Bedirhan'zadelere hocalık yapan ve kendine II. Ahmed-e Xani payesi biçen H. Qadiri Koyi de de bariz. Sık sık gazetede şiirlerinden pasajlar verilen Koyi'nin gazetede neşredilmeyen bir şiirinde korku şöyle dizeye gelir." ...Xaki Cizir u Botan, ye'ni willatî Kurdan/ Sed heyf u mixabin deyken be Ermenistan/... Hiç xiretek nemawe sed car qesem be Qur'an/ Peyda be Ermenistan namênê yek le kurdan[2]." Bu iktisadi/politik çekememezliği izlerinin Kürd Teavün ve Terakki gazetesi ve Roj-i Kurd'ta da görülmesi soykırıma doğru son düzlüğe girilirken iştirakı motive eden amillerden biriydi kuşkusuz. Fakat yine de makalenin devamında Ermenilerin mazlum olduğunu ve zulümden kurtulmak için çalıştıklarını söyleyen yazarın, ermeni mücadelesini meşru görmesinin altı çizilmeli. Böylece yazarın şimdilik Kürtlerin Ermenileri öldürmemeleri gerektiği noktasında açık, net ve hakkaniyetli bir tavır takındığını not etmek lazım. 8.sayıda ise gazete, "Şerê Ermeniya u Kurda" diyerek Ermeniler ile Kürtlerin çelişki ve çatışmalarını ilk kez "savaş" sözcüğüyle ele alır. Ne var ki savaşın diğer tarafı olması gereken Ermenilerin silahlı aktivizminin bu dönemlerde henüz cılız olduğunu göz önüne aldığımızda olan bitenin savaş değil de devletin Ermenilere karşı yürüttüğü sistematik bir kıyım olduğu tartışmasız. 9. sayıda ise "Geli kurdno" "Siz insan değil misiniz, diğer halklar kadar bile mi olamıyorsunuz? diyerek sorunu halen zalim memurların sebebiyet verdiği zulüm biçiminde açıklayan editörya, "zalim bir memur karşısında ilkin dil ve el ile mücadele edilmesini, bu olmazsa kılıcıyla sorunun halledilmesini" önerir. İnsan olan bunu yapmalı diyen yazarın geleneksel sünni ortodoksinin "ululemre itaat" içtihadının dışına çıkması hayli ilgi çekici. Yazarın ermeni mücadelesinden esinlenerek Kürtleri de kılıç başına çağırması pek çok açıdan enteresan.

Kürt- Ermeni İttifakı

11.sayıda gazetenin platonik olmaya mahkum "Kürtlerle Ermenilerin ittifakından" bahsetmesi yeni bir politika. Yazarın, ittifakı, stratejik bir gelecek tahayyülü içinden iki

halkın müşterek geleceği için mi önerdiği yoksa A.hamit'in despotik memurlarına karşı bir mazlum dayanışması segmentinde bunu bir "taktik akıl" icabı mı önerdiği şüpheli. Emir Bedirhan isyanı sırasında kimi yerel Ermenilerle yapılan ittifakı hatırlatan bu arayış açıkçası baba Bedirhan dönemindeki gibi makro ve müstakil bir perspektif değil. Bunun daha çok A. Hamit rejimine karşı safları sıklaştırma pergelinde bir konjonktür imalatı olduğu açık. Ne var ki A.Hamit'le Hamidiye alayları dolayısıyla ittifaka giren Kürt aşiretleri bu öneriyi kaale bile almayacaktı. Kürdistan gazetesindeki bu davetkar satırlardan sonra Kürt neşriyatlarında Kürt-Ermeni ittifakının bir daha yazı konusu dahi yapılmadığını hatırlatalım.

25. Sayıda daha evvelki sayılarda Kürtlerle Ermeniler arasında yaşanan olayları yanlış bir kontekstte savaş (şer) olarak niteleyen yazar bu sefer tansiyonu düşürmek için yanlış bir tanımlamaya daha başvurarak karşılıklı öldürmeyi imleyen "kıtal" kelimesini kullanır. A. Bedirhan'ın pogrom gerçeğini bildiği halde bu tür söz sektirmelerine başvurmasının birkaç sebebi vardı. En başta Osmanlının iç işlerine müdahale bağlamında Avrupa basını ile aynı dalga boyunda görünmek istememekteydi. İkincisi kontrolden çıkma semptomları gösteren olaylarda iyi niyetli bir şekilde tansiyonu düşürmeye çalışıyordu. Tüm bunlardan sonra gazete sahibinin bir anda parande atarak olayları bir üst aklın komplolarına bağlaması epey ilginç. İttihatçı siyasetin zaten bu tür sekanslar üzerinden yürüdüğünü biliyoruz. Yazara göre Ermeniler Osmanlı bütünlüğünden ayrılarak, Kürtlerin temiz vatani olan Kürdistan'ı ne pahasına olursa olsun kendi egemenliklerine almak için her yolu denemektedir. Bu üst akıl dilemmasına rağmen Kürtlerin koruyucu kanatları altındaki Ermenilere musallat olunmayı zulüm kabul eden yazarın bu tutumunu paternalist bir siyasi tutumun son örneklerinden biri olarak görebiliriz. Kürt-Ermeni hinterlandında genel olarak mirlik dönemlerinin sonuna kadar çoğu yerde Ermeniler "hanedanın mülkü" olarak görülmekteydi. Şefkatli, azametli ama güçlü Kürt koruyucu ile güçsüz, üretken ve korunmaya muhtaç Ermeni düalizmi Kürt-ermeniler lokasyonunda bir dönem iktisadi-politik bir model olarak yaşanmıştı. Kürt mirliklerinin yıkılması ile başlayan ve 1878 Berlin antlaşması ile devam eden süreçte bu düalizm paramparça olmuştu. Bu tarihsel skaladan sonra tahterevallinin bir ucundaki Kürtler iktisadi-politik açıdan zayıflarken Ermeniler iktisadi-politik olarak iyileşiyordu. Buna eşlik eden ermeni rönesansı, ermeni meclisleri ve ermeni sorununun uluslararasılaşması

süreci Kürtlerin gözünde düalizmin tersine çevrilişini simgelemektedir. Yeri gelmişken 1915'te hala Ermenilerin bir kısmını mülk olarak uhdesinde tutan Kürt ağalarının önemli çoğunluğunun geleneğin tersine Ermenileri korumayıp soykırım bürokrasisiyle işbirliği yapmaları ayrı bir trajedi olarak not edilmeli. Fakat bu yazıyı neredeyse kanonik hale getirip ölümsüzleştiren boyut tam da ilk kez Kürtlerden birinin yüksek sesle Hamidiye alaylarını alenen eleştiri masasına çekmesiydi. Zira sonraki Kürt neşriyatlarının Hamidiye alaylarını eleştirmek bir yana kurumun tahkim edilip ona işlerlik kazandırılması bağlamında yayınlar yaptığını hatırladığımızda bu eleştirilerin hakkını vermek lazım. Ermenilerden masum olanların korunması gerektiğini belirten yazar, bir iki bozguncu için iki milyon Ermeni'nin katledilemeyeceğini hatırlatması son derece önemli. Zira bu tespit soykırımı 13 yıl kala ana akım Kürtlerin lügatlerinde Ermenilere dönük etnik temizlik veya soykırım türünden meta siyasetlerin yer almadığının en net teyidi niteliğinde. Devamında gazetenin talana uğrayıp mallarını kaybeden Ermenilerin maddi zararlarının tazmini için Kürtlerin kendi malvarlıklarından onlara verilmesini öğütlemesi Kürt-Ermeni ilişkilerinde bundan sonra artık esamesinin bile okunamayacağı bir diğerkamlık örneği. Masum Ermenilerin öldürülmesi girişimlerine karşı Kürtlerin kendi yaşamlarını ortaya koyarak onlara siper olunmasını salık vermesi yitip giden Ermeni-Kürt kardeşliğinin son nadide örnekleriydi.

Erken soykırım tanımı

27. sayıda Kürtlere seslenen yazar, Ülkenin geleceği için çalışacağınız yerde masum Ermeni kadın ve çocuklarını öldürüyorsunuz diyerek, Van ilinde birkaç yıl önce yapılan bir toplantıyı gündeme getirir. Gerçekten de Temmuz 1880 yılında Van'da böyle bir toplantı tertip edildiğini, toplantıda halife güdümlü kimi şeyhlerin Kürdistan'daki bütün Hristiyanların öldürülmesi teklifini yaptığını biliyoruz. Şeyh Ubeydullah'ın bu fikri hem gayri dini hem gayri insani görüp red ettiğini de biliyoruz. Yazarın bu toplantıyı ve Şeyh Ubeydullah'ın tavrını hatırlatması kitlesel kıyımlara, etnik temizliğe prim vermediğinin açık bir kanıtı. Başka bir yazıda ise gazete, Hamidiye paşalarını ima ederek onlara "alçak" demekte ve

“köpeklerin bile tenezzül etmeyeceği” bir takım nişan ve rütbelere hamidiye Kürtlerinin tamah ettiğinden yakındığında, Kürtlerin şimdilerde bile göremeyeceği en radikal, en haşın eleştiriyi yapmaktadır. 28. Sayıda diktatörlüğün ancak güç kullanarak kendini sürekli kıldığına değinen yazarın özellikle de “bir unsuru tamamen ortadan kaldırmak için bir diğer unsura gereğinden fazla ayrıcalıklar ve imtiyazlar tanıyarak iyilik yapmak diktatörlüğünün sürdürülmesinin bir gereği olarak” yorumlaması gazetenin olayların gerçek amacının farkında olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktaydı. Bilhassa gazetenin olayları açık bir “soykırım pratiği” görmesinin o dönem itibariyle önemi çok büyük. Bir diğer önemli husus ise diktatöryal eğilimlerin Ermenileri yok etmek için Kürtlere tetikçi rolünü biçtiğinin tespiti her türlü takdire şayan. Beri yandan gazete soykırım suçunun erken tarifini Lemkin’den önce yapar bir tonda “Hükümetin emirlerine ve kanunlarına boyun eğmek zorunda bırakılan bir unsuru büsbütün işkence altına almak ve yok etmek için kurulmuş olan Hamidiye alayları...” diyerek kitabın ortasından konuşması çok önemli. 29. sayıda gazete, dibe vuran Ermeni-Kürt ilişkilerinin sebeplerine asılacaktır: “1-A.hamit’in zalimliği ve münafıklığı, 2-Kürtlerin cehaleti ile talan ve kıtallere karışması, 3-Ermenilerin tedbirsizliği ile onların bağımsızlık sevdasına düşmeleri, 4- Rus müdahalesi.” Kürtlerin cehaleti meselesinde, yazar önceki söylediklerini kristalize ederek her ne kadar Kürtler bu kıtalleri icra ediyorsa da Kürtler katliam ve zulme meyyal bir halk değildir demek gereğini duyar. Eğer zaten Kürtler buna meyilli olsaydı yüzyıllardır Ermenilerle komşu halde olduğu için birbirlerini bitirirlerdi. Ancak ne yazık ki Kürtler cahilce davranıp hünkarın iradesini mukaddes bildikleri için onu takip etmekte diyerek genelde cehalet ve kandırılma faktörlerini alır kadraja. Kürtlerin cehaleti meselesi genelde pogromlardan başlayarak bu olaylar konuşulurken Kürtlerce ortaya atılan bir defans bloku. Bu teori 1915 soykırımından sonra başta Seydaye Cegerxwin olmak üzere Kürt münevverlerce sıkça kullanılan ve neredeyse kutsal bir klişe haline gelen bir tez. Kısaca “bilmiyorlar o yüzden yapıyorlar” apolojisi olayın özünden hayli uzak bir açıklama. Burada neyi bilmiyorlardı sorusunu sormak bu savunmayı aşacak kontra atak bir cevap. Bir insanı öldürmek, bir halkı öldürmek, bir halkı yakıp yıkmak bilinçle alakalı bir şey midir? Kaldı ki yalnızca cahiller mi öldürür? O yüzden “cahillik edebiyatı” tırnak içinde “olaylara karışan Kürtleri de anlayın” demeye getiren bir tür empati doktrini, bir tür aklama

vesikası. Oysa başta hamidiye Kürtleri olmak üzere pogrom ve soykırıma iştirak eden Kürtlerin büyük çoğunluğu için “biliyorlardı, tam da o yüzden yapıyorlardı” demek daha doğru. Bu işi yapanlar Ermenileri öldürmenin onlara toplum içinde prestij, diğer aşiretler nezdinde güç, devlet nezdinde makbullük, şeyhler nezdinde mücahitlik, iktisadi açıdan toprağa ve artı değere el koyma, mülkiyet ilişkilerine ortak olma ve nihayet üretim araçlarına sahip olmayı getireceğini bilecek kadar gündeliğin ideolojisine vakıftılar. 30. sayıda ise yepyeni bir f/aktör var karşımızda. Zira Kürdistan’da Ermenilere uygulanan şiddet ile alakalı karşımıza yeni bir aktör damdan düşer gibi kalem konusu yapılacaktır: “Misyonerler”. Sözü Kürdistan’daki misyoner faaliyetlerine getiren yazar, iyice bilinsin ki Kürdistan’da meydana gelen siyasal kötülüklerin hepsinde misyonerlerin parmağının olduğuna dikkati çekip ardından “Ermeniler bir şey yapmasa bunlar başına gelmezdi” diyerek onların bu şiddete neredeyse müstehak olduğu noktasına gelinmesi gazete açısından hazin bir durum.

Kürdistan Gazetesi ve 1915

Kürdistan gazetesinin Ermeni-Kürt ilişkilerinde zaman içinde değişen, zamana bağlı bir çizgi izlediği açık. Gazete Ermenileri, bozguncu ve masum olarak kategorileştirmişti. Bilhassa Kürtlerin patronajını kabul eden masum Ermenilerin mutlak surette korunması gerektiği fikrini gazete net olarak savunmakla birlikte; bozguncu olarak gördüğü Ermenilerin Osmanlı ülkesini böleceğini, Kürdistan üzerinde bağımsız bir Ermenistan kuracağını iddia ederek bu azgın azınlıkla mücadele edilmesi gereği vazedilmekteydi. Yine de gazetenin bozguncu olarak gördüğü Ermenilerle mücadele için soykırım veya benzeri toptancı çözümlere açıkça karşı koyduğunu hatırlatalım. Gazetenin yayınlarında Kürt-Ermeni ilişkilerinin bozulmasının sebepleri skalasında A.Hamit rejimi, zalim memurlar ve Ruslar başrolde. Yan rollerde ise misyonerler, Fransa ve hamidiye Kürtleri kadraja alınmaktaydı. Gazete 1890 pogromlarını ilk önce tekilhev (karışıklık) sonra “Şer” (savaş) ve sonra “kıtal” (karşılıklı öldürme) olarak tanımlarken bazı sayılarda bu şedit olayları “soykırım teşebbüsü” olarak da görmesi dikkat

çekici. Kendi tabiriyle kıtallere Kürt iştiraki konusunda Hamidiye Kürtlerine hususen zoom yapılmaktaydı. Olaylarda talanın rolüne değinen ilk yazılı kaynak olması itibariyle de gazete mühim bir işlev görmüştür. Fakat tüm bunlara rağmen gazetenin politikası çoğunlukla inişli çıkışlıdır. Son sayılarda yazılan makalelerin bir önceki hakperest tutumları ilga etmesi hayli dikkat çekici. Gazete, nevi şahsına münhasır müstakil bir tutum ile Osmanlıcılık politikası arasında kalıp derin zigzaglar çizebilmekteydi. Velhasıl Kürdistan gazetesinin, Ermeni-Kürt ilişkilerinde bu ilişkiyi eşitsiz bir kardeşlik hukuku temelinde, yani Ermeniler aleyhindeki statüsüzlük baki kalmak şartıyla eski geleneği canlandırmanın son örneklerinden biri olduğu görülmeli. Kritik zamanlarda hakkaniyetli ve spektaküler çıkışlar yaparak Ermenilere yapılan saldırılara açık ve net tutumlar takınmasının değeri de teslim edilmeli. Pogromlar ile 1915 soykırımı arasında Kürt-ermenii hinterlandında Ermeniler hala tahammüllerinin son sınırına gelmediyse bunda gazetenin payı inkar edilemez.

Fakat öte yandan 1915 soykırımına Kürt iştirakini hatırladığımızda Kürdistan gazetesinin bazı konulardaki çelişkili tutum ve politikalarının, yine bazı konularda ise inşa ettiği geleneğin soykırımı neredeyse gözü kapalı iştirak eden bir kısım yerel Kürt otoritesi ile sıradan Kürt kitlelerinin önünü açarak bunları cesaretlendirdiği veya hiç değilse iştirak için kolaylaştırıcı bir etkiye yol açtığı iddia edilebilir. Bu zaviyeden bakıldığında gazetenin, Kürt kimliğini aydınlanma felsefesinin usul ve esaslarıyla inşa için ilk kazmalardan birini vurduğu tartışmasız. Bununla beraber post-modernizmin başka pek çok şeyi yanı sıra kimlik inşa süreçlerinin problemliliğini de bize gösterdiğini akılda tutarak, kimlik inşa süreçlerinin çoğunlukla “kurucu bir ötekiye” ihtiyaç duyduğunu biliyoruz artık. Kürdistan gazetesi için bu “kurucu öteki” Ermenilikti. Ve tam da bu nedenle ermeni kimliği olduğundan farklı olarak stereotipleştirilerek, amaç için yeniden kurgulanarak araç haline getirildiği apaçık. Ermeni kimliği gazetenin kimi yayınları ile birlikte açık bir “şüphe kaynağı” haline getirilmişti örneğin. İlk sayılarda Rusların işini kolaylaştıran zımnii bir işbirlikçi potansiyel iken, devamı sayılarda hak edilmemiş sınıfsal zenginliğe sahip olup Kürde patronluk taslayan, yine devamında Osmanlı ülkesini yıkmaya, Kürt ülkesini ele geçirmeye çalışan bozguncu ve nihayet son sayıda misyonerle iş tutan aleni sanık tiplmesiyle Ermeni kimliği

tüm kötülüklerin kaynağı olarak adım adım şeytanlaştırıldı.

Yine Kürtlerin siyaseten ayağa kaldırılması, siyasal bir kütle halini alması ve de mobilize edilmesi için Ermenilerin Kürdistan'ı ele geçireceği, Kürtleri Hristiyanlaştıracağı, ayet destekli dinsel bir diskurla kulaklara fısıldanmaktaydı. Bir başka ifadeyle Kürtlük, Ermeniliğe duyulan şüphenin bilemediği teyakkuzla canlandırılmak istenmekteydi. Bu şekilde Ermenilere Kürt kimliğinin inşasında modüler bir rol atfedilmişti. Ermeni potansiyeli Kürtlerin ayağa kaldırılması için iki anlamda gözlere sokulmaktaydı. İlk onların ayağa kalkmış halleri Kürtlere refere edilip bir tür gıpta dili ile “siz de onlar gibi yapın ki ezilmeyin” denilirken diğer tarafta bunun tam aksi kutupta pejoratif bir söylemle “ayağa kalkmış Ermeniler Kürdistan'ı ele geçirmeye çalışıyorlar” denilerek bir teyakkuz durumu yaratmaya çalışılıyordu. Daha emekleme dönemindeki Kürt milliyetçiliği bu hal üzere başka bir milliyetçiliği düşman gösterip kitleleri seferber etme, kendini bunun üzerinden anlatma ve kitleleşme derdindeydi.

Modern Kürt kimliği gazetede de görüldüğü üzere daha başlangıç dönemlerinde “mağdur” olarak kodlanmıştı. A. Hamit'in, Rusların, Büyük devletlerin ve bozguncu Ermenilerin mağduru. Kürt kimliğinin ezeli ve ebedi mağduriyet mitolojisinin kurucu ilk örneği gazetenin bu yayınlarında saklı. Ne var ki mağdur bir halkı ayağa kaldırmak için anti-ermeniliğin Kürtlüğe dahil edilmesi de bu yayınların bir imalatıydı. Ermeni karşıtlığının neredeyse Kürtlüğün olmazsa olmazı olarak tanımlandığı bazı yayınlar, Kürtlüğü, ermeni siyasal kimliğinin tam karşıt kutbu olarak resmetmekteydi. Kürtlüğün muhtevasını Ermeniliğin mutlak şekilde inkarı ve reddi üzerine kuran bu yeni faz elbette Ermenilere karşı zehirlenen havayı koyulaştırmaktaydı. Bu şekilde anti Ermeniliğin Kürtlüğün içine alınması süreci Kürd Teavün ve Terakki gazetesi ile tahkim edilecek, 1908 yılında çıkacak neşriyatla bu sefer devletle pogrom şerikliği yapan Arif Pirinçizade, Kör Hüseyin Paşa gibi ermeni karşıtlığıyla namlı yerel unsurlar Kürtlüğün içine alınarak bu politik inşa tamamlanacaktı. Bu hal üzere başlangıç dönemlerde Kürtlüğün hiç değilse bir damarının kuramsal ve de örgütsel olarak anti-ermenilik üzerine bina edilmesi soykırıma giden yolda Kürt iştirakini anlamamız

açısından kritik. Daha sonra bu inşanın mahsulünü Kemalistlerin toplaması ise kaderin bir cilvesi.

Yanı sıra dönem Ermenileri klişeleştirme dönemi idi. Dinsel olarak Nakşilerin siyasi-teolojik doktrinleri ile Ermeniler Nasrani-Rus yayılcılığının içimizdeki Truva atı biçiminde dini söylemde klişeleştirilmişti zaten. Gazetenin neredeyse her sayıda moskof korkusunu işleme ve üstelik A. Cevdet'ten mülhem bir tarzda bunu ayetlerle beslemesi Nakşilerin bu teoloji-politik tutumuna tuz biber ekerek bunu entelektüel ve siyasi açıdan tahkim etmişti. Yine Ermenilerin sınıfsal açıdan klişeleştirildiği dönemlerde bu dönemlerdi. Gazete sosyal darwinist bir edayla ırk hiyerarşisi içinden konuşarak Ermenilerin özünde güçsüz bir halk olduğu halde sınıfsal açıdan patron haline gelmesini sorunsallaştırarak sınıfsal klişeleştirmeyi tescilleyen bir durum yaratmıştı. Etnik klişeleştirme ise misyonerlerin suç ortağı, Rusların müttefiki, Osmanlı ülkesini yıkmak, Kürdistan'ı ele geçirmek için pusuda bekleyen “şaiBELİ halk” olarak işlenmekteydi gazetede.

Ezcümle bir kısım Kürtlerin 1915 soykırımına neredeyse gözü kapalı iştirakinin perde arkasında bu amillerin kolaylaştırıcı etkisi kabul edilmeli. Soykırıma 15 yıl kala inşa edilmeye çalışılan Ermenilik karşıtı bu entelektüel, politik ve toplumsal gelenek soykırıma Kürt rızasını devşirilmesinde hatırı sayılır bir rol oynadı. Bu inşa edilen geleneğin süreklilik kipinde Kürt Teavün ve Terakki gazetesi eliyle tahkim edildiği, Roj-i Kurd eliyle bir adım ileriye götürüldüğü, Jin neşriyatınca tescillendiğini göreceğiz. Velhasıl Kutsal kitapta Tanrı, Habil'i öldüren Kabil'e kardeşin nerede diye sorduğunda, Kabil, Tanrıya; “ben kardeşimin bekçisi miyim” diye çıkışır. Kürdistan gazetesi ile başlayan süreçte Kabilleşen bir kısım Kürt söylemi artık “ne kardeşi, ne bekçisi” diyecek, Kürd Teavün ve Terakki ile Roj-i Kurd gazetesinde “Habil'den bana ne” diyecek, Jin gazetesinde ise artık “Habil hak etti?” diyecekti.

Kaynakça

Kürdistan Gazetesi, M. E. Bozarıslan edisyonu, Uppsala, İsveç

Celile Celil, Kürt Aydınlanması, Avesta yayınları

Hans- Lukas Kieser, İskalanmış Barış, İletişim Yayınları

Sadettin Paşa Anıları, Remzi Yayınları

Garo Sasuni, Kürt Ulusal Hareketleri ve 15. Yüzyıldan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri, Med Yayınları

Janet Klein, Hamidiye Alayları, İletişim yayınları

P. Averyanov, Osmanlı, İran, Rus Savaşlarında Kürtler, Avesta yayınları

Hacı Qadiri Koyi, Diwani Hacı Qadiri Koyi, Weşanxana Nefel, İsveç.

M. Şükrü Hanioglu, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön-Türklük, İletişim Yayınları

M. Şükrü Hanioglu, Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi, İletişim Yayınları

Şerif Mardin, Jön Türklerin Siyasi Fikirleri, İletişim Yayınları

[1] Tekvin, Yaratılış 4/9

[2] Cizir ve Botan Yurdunu, Yani Kürtlerin Vilayetlerini/ Yüzlerce Kez Yazık ki, Ermenistan Haline Getiriyorlar/Hiç Onur Kalmamış, Yüz kere Kuran'a And Olsun ki/ Ermenistan Kurulursa Tek Bir Kişi Kalmaz Kürtlerden Geriye.

Kaynak: agos.com.tr